

Õiguskantsler

Lp Kadri Tulp Juhataja
Kose Kodu AS Lõuna-Eesti
Hooldekeskus
kadri.tulp@hooldekodu.ee

Teie nr

Meie 31.08.2022 nr 7-9/220559/2204521

Kontrollkäik Kose Kodusse

Austatud Kadri Tulp

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 03.06.2022 ette teatamata Lõuna-Eesti Hooldekeskus AS-i Kose Kodu (edaspidi hooldekodu) tegevust.

Rõõmustav on see, et hooldekodus on olemas vajalikud abivahendid (tõstuk, rulaatorid, pesemisraam jms) ning hoone on ligipääsetav ka liikumisraskustega inimestele. Töötajad märgivad üles kõik erakorralised juhtumid (probleemse käitumise kirjeldus) ja ka hoolealuste kukkumised – nii on võimalik varakult märgata probleeme ning ennetada väärä praktikat. Inimeste tervises seisundit jälgib õde, õendusabi korraldus jättis hea mulje. Hooldekodu elanike päevi aitavad tähendusrikkamaks muuta MTÜ Jututaja vabatahtlikud. Tore on see, et hooldekodu toetab igati inimeste suhtlemist oma perega ja korraldab ühisüritusena näiteks kohvikutepäeva.

Samas tuleb kriitiliselt märkida, et hooldekodus piiratakse elanike liikumisvabadust, kuigi selleks puudub õiguslik alus. Mõistagi on väga oluline tagada kõigi hoolealuste ohutus ja järelevalve, kuid selleks tuleb leida õiguspärased võimalused.

Rahul ei saa olla sellega, et väljaõppeta abihooldajaid jäetakse tööle üksinda, ilma hooldaja juhendava toeta. Hooldekodul tuleb järgida tervisekaitse nõudeid. Õiguskantsler palub hooldekodul tagada elanike privaatsus ning hoolsamalt jälgida, et inimesi pestaks piisavalt sageli.

Kvaliteetse teenuse osutamiseks ja turvalisuse tagamiseks peaks hooldekodus olema rohkem töötajaid, sest hoolekandeesutuses elab arvukalt suure hooldusvajadusega lamajaid ja dementsuse diagnoosiga inimesi. Kahjuks ei ole hoones tõhusat töötajate väljakutse süsteemi.

Hooldekodus on 67 kohta, kontrollkäigu ajal viibis seal 61 hoolealust. Üldhooldusteenust osutatakse peamiselt suurenenud hooldusvajadusega ja dementsusega inimestele. Elanikud on majutatud kolmel korrusel asuvasse magamistubadesse. Hooldekodus töötab õde.

Õiguskantsleri nõunikud tegid koos tervishoiuekspertidega ringkäigu hooldekodu ruumides, tutvusid asutuse dokumentidega ning vestlesid töötajate ja elanikega.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

1. Liikumisvabadus

Tavapärasest enam individuaalset tähelepanu ja järelevalvet vajavad inimesed elavad esimesel ja teisel korrusel asuvates osakondades. Paljud neist on dementsuse diagnoosiga. Osakondade koridori ukсед on lukus, nii et hoolealused sealt iseseisvalt välja ei pääse. Uksi saab avada kiipkaardiga. Hoolealused käivad osakonnast väljas ainult koos hooldajaga. Samasugune olukord oli ka 2017. aastal tehtud kontrollkäigu ajal. Seetõttu kordab õiguskantsler juba antud [soovitust](#) ja palub hoolealuste ohutus ja järelevalve tagada õiguspärasel ja sobival viisil.

Liikumisvabadust tohib piirata ainult kindlatel tingimustel, mis on seaduses selgelt sätestatud ([põhiseaduse](#) § 20 lõige 2). [Sotsiaalhoolekande seadus](#) (SHS) ei anna õiguslikku alust piirata üldhooldekodus elavate inimeste liikumisvabadust ja isikupuutumast. Seega ei tohi hooldekodu elaniku nõusolekuta teda hooldekodu ruumidesse lukustada nii, et ta ei saa sealt soovi korral lahkuda.

Õiguskantsler soovib hooldekodu töötajatega läbi arutada olukorrad, mis võivad ette tulla keerulise käitumisega elanike eest hoolitsedes. Inimeste ohutus tuleb tagada igal juhul õiguspärasel ja sobival viisil. Abi võib olla näiteks lisapersonali palkamisest, tööülesannete ümberjaotamisest, inimestele lisategevuse pakkumisest.

Väärrib kiitust, et pärast 2017. aastal tehtud kontrollkäiku muudeti Kose Kodu kodukorda. Varem oli selles ette nähtud võimalus, et korda rikkunud inimeste suhtes võib kasutada ohjeldusmeetmeid ja hoolealuseid eraldada. Nüüd sellist lubamatut abinõu kodukorras enam ei ole. Positiivne on ka see, et Jüri tänava poolses hoonetiivas asuvate tubade ukسلukud on välja vahetatud, nii et neid (libliklukuga) uksi saab ilma võtmata avada ka seestpoolt. Varem olid libliklukud vaid väljaspool ust.

Rahule ei saa jääda sellega, et Jüri tänavaga külgnevas eraldi hoonetiivas asuva üksuse koridoriuks ööseks lukustatakse. Uksel nr 275 oli libliklukk ainult väljaspool ust. Selline lukustussüsteem võimaldab ukse sulgeda nii, et hoolealused ei pääse üksusest ise välja. Nõnda piiratakse seadusevastaselt inimeste liikumisvabadust ning seatakse nad ohtlikku olukorda, kui üksuses peaks midagi juhtuma. Lukus oli ka üksuse avariiväljapääsu uks, mis viib trepikotta. [Evakuatsioonitee](#) ei tohi olla takistatud.

Vahel vajab inimene tugevamat järelevalvet või halveneb tema tervislik seisund sedavõrd, et üldhooldusteenus ei taga enam tema enda ega teiste ohutust. Sel juhul peab teenuseosutaja teatama hoolealuse rahvastikuregistrijärgse elukoha valla- või linnavalitsusele ja eestkostjale, et inimene vajab teistsugust teenust. Inimesele võib ilma tema nõusolekuta hooldusele paigutada vaid [SHS](#) § 105 lõikes 1 sätestatud alustel, kinnisesse hoolekandetasutusse paigutamise otsustab kohus.

2. Töötajate arv ja kvalifikatsioon

Hooldekodus töötab nii päevasel kui ka öisel ajal (valvevahetused kella 08.00–08.00) tavaliselt neli hoolekandetöötajat (hooldajad ja abihooldajad). Kaks töötajat tegelevad esimese korruse ja Jüri tänava poolse hoonetiiva elanikega. Kaks töötajat vastutavad teisel ja kolmandal korrusel elavate inimeste eest. Lisaks tegelevad päevasel ajal hoolealustega ka hooldusjuht, huvijuht ja liikumisjuht.

Üldhooldusteenust saavate inimeste toimetulek ja inimväärne elu sõltub paljuski nendega vahetult tegelevatest hooldekodu töötajatest. [Seaduses](#) ei ole kehtestatud üldhooldekodu minimaalset töötajate arvu, kuid hooldajaid peab olema piisavalt, et nad jõuaksid ära teha kõik hooldusplaanis määratud hooldustoimingud ning anda hooldekodu elanikele muud vajalikku abi.

Piisava töötajate hulga määramisel tuleb silmas pidada, kui palju on hooldekodus kohti, milline on elanike abivajadus ning hoone, territooriumi ja asutuse eripärad. Töötajaid peab olema piisavalt, et ükski hooldekodu elanik ei jääks abita ning hooldustoimingud saaksid tehtud õigeaegselt ning vastavalt hooldekodu elanike abivajadusele. Personalipuudus annab Kose Kodus iseäranis tunda siis, kui töötajad on hõivatud ega saa hoolealustel silma peal hoida. Näiteks siis, kui hoolealuseid pestakse või on vaja kedagi osakonnast (ka õue) välja saata. Hooldajad peavad jagama oma tähelepanu mitme korruse ja mitme üksuse vahel. Sestap ei ole mõnel korrusel sageli pikemat aega ühtegi töötajat. Üldhooldusteenus on mõeldud inimestele, kes ei suuda kodustes tingimustes iseseisvalt toime tulla ([SHS](#) § 20 lg 1).

Paljude hooldekodus elavate inimeste tervislik seisund on selline, et turvalise keskkonna saab tagada vaid pideva järelevalvega. Vahel on ette tulnud elanike omavahelisi konflikte (nt 30.09.2021, 30.10.2021 ja 02.12.2021 juhtumid) ning inimesed on viga saanud nt kukkudes. Rohkem järelevalvet vajavaid dementsusega hoolealuseid ja ettearvamatut käitumisega inimesi ei saa jätta omapäi. Hooldekodus on ka lamajaid. Suur osa hooldekodus elavaid inimesi vajab abi pesemisel ja muudes hügieenitoimingutes. Paljud kasutavad mähkmeid. Hooldustöötajate töökoormus on üsna suur, nii et nad ei pruugi kõigi hooldustoimingutega hakkama saada. Selleks et tagada nõuetekohane teenus ja turvaline keskkond, peaks hooldekodus olema rohkem töötajaid.

Hooldekodu elanike ja töötajate huvides on, et kõik töötajad oleksid sobiva väljaõppega, sest see aitab palju kaasa kvaliteetse hoolekandeteenuse osutamisele. Seadus näeb ette, et hooldajad peavad vastama [SHS](#) § 22 lõikes 4 sätestatud ettevalmistusnõuetele. Juhataja selgitas, et mitmed hooldustöötajad on nõutud koolituse läbinud ja koolitamata töötajatele on kavas korraldada õpe kohapeal¹.

Väärrib kiitust, et töötajate teadmiste ja oskuste värskendamiseks on hooldekodus korraldatud mitmesuguseid sisekoolitusi. Näiteks on töötajaid koolitatud dementsuse, ergonoomika, hügieeni ning esmaabi osutamise alal. Töötajatele on võimaldatud ka supervisiooni.

Mitmel juhul oli ettevalmistusnõueteta abihooldustöötajale pandud tööülesannete täitmisel suurem vastutus, kui seadus lubab. Abihooldustöötajat peab juhendama hooldustöötaja ([SHS](#) § 22 lg 3). Töögraafikute põhjal võis aga järeldada, et sageli on abihooldustöötajad oma osakonnas tööl ilma juhendajast hooldustöötajata. Näiteks vastutasid kontrollkäigu päeval ja sellele eelnenud päeval esimese korruse ja Jüri tänava poolse hoonetiiva elanike eest kaks abihooldajat (nii oli see ka 1., 5., 9. ja 10. mail 2022). Ka teises osakonnas oli selliseid valvevahetusi, kui ühe korruse elanike eest hoolitsesid vaid abihooldustöötajad (nt 16. ja 19. mail). Nõnda ei tohiks see olla, sest abihooldustöötaja tööülesannete täitmist peaks alati vahetult juhendama hooldustöötaja. Sellisena on näinud abihooldustöötaja ülesandeid ka Riigikogu².

Abihooldustöötaja ei ole täitnud hooldustöötaja ettevalmistusnõudeid. Sestap mõjutab selline töökorraldus hooldusteenuse kvaliteeti. Iseäranis vajalikud on erioskused ja -teadmised siis, kui tuleb hoolitseda inimeste (sh dementsusega inimesed) eest, kes ei pruugi tajuda ümbritsevat adekvaatselt. Sel põhjusel erilist tähelepanu vajavaid inimesi oli hooldekodus palju.

¹ Hooldekodu juhataja sõnul algab töökohapõhine õpe 2022. aasta septembris.

² Vt sotsiaalhoolekande seaduse seletuskiri 98 SE, lk 25–26, ja sama eelnõu [esialgne seletuskiri](#), lk 23.

Õiguskantsler palub hoolitseda selle eest, et hooldekodus oleks kogu aeg tööl piisavalt koolitatud hooldajaid, et kõigi elanike vajadustele vastavad toimingud saaksid tehtud ja abi oleks tagatud õigel ajal. Õiguskantsler tunnustab hooldustöötajate väljaõppe toetamist ning soovib koolitusi võimaldada ka edaspidi.

3. Olmetingimused ja teenuse kvaliteet

Hooldekodu magamistoas on ühe- kuni kolmekohalised. Üldjuhul [tuleb](#) elanikke majutades eelistada ühe- või kahekohalisi magamistube. Tubade sisustamisel peab jälgima, et ruumide mõõtmed, sisustus ja mööbli paigutus võimaldaks tervishoiutöötajal voodite juurde pääseda mõlemast küljest. Samuti on oluline, et mööbli paigutus võimaldaks mugavalt kasutada vajalikke abivahendeid (nt ratastooli, rulaatorit). Magamistubades peavad olema [kehtiva korra](#) järgi ette nähtud mööbliesemed ja muu varustus (sh kohtvalgustid).

Mõnes magamistoas olid inimeste majutustingimused kesised ja sisustus napp (iseäranis esimesel korrusel). Oli ka magamistube, mis jätsid hubase ja koduse mulje (nt oli kaunistatud seinu lillepiltidega). Ka fuajee oli meeldivalt sisustatud. Dementsusega inimestele sobiva keskkonna loomiseks tuleb aga veel pingutada. Nõuandeid, kuidas saaks tagada dementsusega inimeste heaolu ja luua nende erivajadustega arvestava [keskkonna](#), leiab MTÜ Elu Dementsusega koostatud [juhendmaterjalist](#).

Inimesed elavad hoolekandeesutuses pikka aega ning seetõttu on oluline luua neile seal kodune õhkkond. Ka Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) on rõhutanud³, kui oluline on ruumide kaunistamine ja meeldiv keskkond hoolekandeesutuse elanikele.

Hooldekodus on olemas hooldustoimingute tegemiseks vajalik sisseseade (nt pesuraamil pesemise võimalus) ning ka mitmesugused abivahendid (nt tõstuk, libilinad, libilauad), mis muudavad inimeste hooldamise hõlpsamaks ja aitavad hoida töötajate tervist.

Mitmed hooldekodu elanikud kasutavad potitoole, kuid nende tubades ei olnud sirme ega vahekardinaid. Sirme kasutati magamistubade avatud uste ees, et varjata toaelanikke fuajees liikuvate inimeste pilkude eest. Sirmi või kardinaid peab saama kasutada ka mitmekohalistes magamistubades, mille elanikest vähemalt üks tarvitab potitooli. Inimeste privaatsus peab olema kaitstud kõigi hügieenitoimingute tegemise ajal (nt mähkmete ja uriinikoti vahetamine, sidumised) – ka juhul, kui inimene ise sirmi või kardinat ei küsi. Privaatsuse tähtsust on rõhutatud ka [üldhooldusteenuse kvaliteedijuhises](#).

Pesemistabelitest selgus, et alati ei peeta kinni plaanist, mis näeb ette, et inimesi pestakse üle keha vähemalt kord nädalas. Nii aprillis, mais kui ka juunis jäi mitmel juhul elanike pesemiskordade vahele rohkem kui nädal aega (kuni 11 päeva). See ei ole piisav. Lisaks igapäevastele hügieenitoimingutele tuleb hooldekodu elanikke üle keha pesta vähemalt kord nädalas. See aitab ära hoida naha- ja nahaaluskudede infektsioone. Sama sagedasti tuleb [tervisekaitseõuete](#) kohaselt vahetada ka voodipesu.

Kuigi üldjuhul olid hooldekodu ruumid korras, jäi Jüri tänava poolse hoonetiiva tualetis silma WC-poti kõrgendus, mis vajab puhastamist. Hügieeniruumid ja nende sisseseade peavad olema puhtad. Mitmes esimese korruse hügieeniruumis puudus seep, tualettpaber, käterätikud. On mõisteta, et

³ Vt CPT [2008. a Leedu visiidi raport](#), p 96 ja 2008. a [Küprose visiidi raport](#), p 150.

mõni hoolealune ei pruugi oma käitumise eripära tõttu neid asju kasutada sihtotstarbeliselt, kuid tuleb siiski leida lahendus, kuidas hügieenitarbed oleksid hooldekodu elanikele kättesaadavad.

Hea on see, et hooldustoiminguid dokumenteeritakse varasemast paremini. Hooldustoimingute kohta tehakse märkmeid individuaalsetele hoolduslehtedele. Nii talletatakse vajalik info valvevahetuse ajal toimunu ja ka igapäevaste hooldustoimingute kohta. Väärrib esiletõstmist, et kirja pannakse ka huvi- ja aktiveerivates tegevustes osalemine. Täidetakse vorme erakorraliste juhtumite (nt erinevad intsidendid) ja kukkumiste kohta ning ka selle kohta, millal hoolealustele juua antakse. Kui õde peab vajalikuks, märgitakse üles, millal on lamajat pööratud, nii saab jälgida, kas inimese asendit muudatakse piisavalt sageli. Esimese osakonna töötajad panevad igapäevase info kirja vihikusse. Teise korruse hooldustöötajad selgitasid, et vahetavad igapäevast infot suuliselt. Hoolealustele on koostatud hooldusplaanid ja kontrollkäigul sai veenduda, et need vaadatakse üle kord poolaastas. Kui inimese hooldusvajadus muutub, siis koostatakse nõuetekohaselt uus hooldusplaan.

Kahjuks puudub hooldekodus siiani tõhus töötajate väljakutse süsteem. Sestap võib juhtuda, et hooldekodu elanikud annavad abivajadusest personalile teada hõikudes või paluvad kaaslastel abi kutsuda. Hoone on korridoridega liigendatud, mõned toad jäävad hooldajate valveruumidest kaugele ja magamistoad asuvad mitmel korrusel, mistõttu ei pruugi töötajad hõikumist kuulda.

Üks hoolealune rääkis oma kukumisest, mis juhtus sel ajal, kui osakonnas ei olnud ühtki töötajat, ning võttis väga kaua aega, enne kui keegi teda märkas ja abi andis. On hea, et Jüri tänava poolses tiivas ja teise korruse osakonnas on kell, millega saab töötajatele abivajadusest märku anda, kuid sellest ei piisa. Õiguskantsler kordab [2018. aastal antud soovitus](#) kaaluda tõhusa abi kutsumise süsteemi sisseseadmist.

Hooldekodus elavate inimeste terviseseisundit jälgib õde. Õde on kohal tööpäeviti kella 08.00–17.00. Hooldekodu soovib tööle võtta veel 0,5 koormusega töötava õe. Õde jagab raviskeemi järgi retseptiravimeid ravimidosaatoritesse, suhtleb eriarstidega, korraldab arstivisiite ja teeb muid õendustoiminguid (sh esmaabi ja sidumised). Hoolealuste terviseseisundi jälgimine ja ravimite käitlemine on märkimisväärselt paranenud: võrreldes õiguskantsleri eelmise kontrollkäigu ajaga dokumenteeritakse põhjalikult õendustoiminguid, jälgitakse süsteemselt inimeste terviseseisundit ning ravimite hoidmiseks on sisse seatud uus ruum. Ka kontrollkäigul kaasas olnud tervishoiuekspert kiitis, et ravimite hoidmine on ümber korraldatud ning jäi õe tööga rahule.

Ravimeid hoitakse meditsiiniõdede lukustatud ruumides ning hooldajate tööruumides. Kolmanda korruse töötajate puhkeruumi ravimikapis oli ravim Diazepam. Ravimile oli märgitud hoolealuse nimi, kuid tema raviskeemis seda ravimit ette nähtud ei olnud. Kui raviskeemi muutmise tõttu jääb mõni ravim üle, tuleb see nõuetekohaselt [hävitada](#).

Hoolealuste vaba aega aitavad sisustada huvijuht ja liikumisjuht. Nende ülesanne on teha hoolealustega võimlemis- ja liikumisharjutusi, treenida kognitiivseid oskusi (mh kunstiülesandeid andes) ning korraldada majas üritusi. Huvitegevuse tarbeks olid sisse seatud avarad ruumid ja hooldekodu elanike käsutuses oli ka suur saal. Võis näha, et hooldekodu pakutavad võimalused innustavad inimesi rohkem liikuma. Mõni hooldekodu elanik mainis, et sooviks rohkem õues käia, kuid vajab selleks töötajate abi ja neil ei ole selleks alati aega. Kontrollkäigu ajal oli liikumisjuht paari hoolealusega hooldekodu aias (mängiti palliga). Paljud inimesed ühistevõimlemises kaasa ei tee. Nende kaasamisega tuleks veel vaeva näha.

Õiguskantsler palub tagada, et hooldekodus järgitaks paremini tervisekaitseõudeid. Samuti peaks hooldekodu kaaluma töötajate väljakutse süsteemi rajamist. Hoolealustele tuleks pakkuda rohkem nende tervise säilitamist toetavaid tegevusi.

4. Tervishoiueksperdi hinnang

Kontrollkäigule kaasatud tervishoiueksperdi arvamuse koopia on lisatud käesolevale kirjale. Tervishoiueksperdi arvamuses toodud tähelepanekute ja soovitude osas palun kujundada hooldekodul oma seisukoht ning edastada see õiguskantslerile koos vastustega kirjas toodud tähelepanekute kohta.

Teie seisukohta ootan võimalusel hiljemalt 15.11.2022.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Lisa: Tervishoiueksperdi arvamus 8 lehel

Koopia: Sotsiaalministeerium, Sotsiaalkindlustusamet, Ravimiamet

Eva Lillemaa 693 8439
Eva.Lillemaa@oiguskantsler.ee